

הכתוב להימים

קטעים נבחרים ממכתביו ושיחותיו של הגאון רבי חיים יוסף אקרמן שליט"א

תבוא האם ותקנה | מאמר יסוד בחשיבות הציות לגדולי וחכמי ישראל

קריאתה ערב שבת מחשש ומגזירה שמה יעבירנה ד' אמות ברשות הרבים שהרי נצטו חכמים לעשות משמרת לתורה, וכשם שמחשש של חילול שבת בטלו בשב ואל תעשה את מצוות שופר ולולב, והכל כפופים וסרים למשמעתם.

אכן הוסיפו מרדכי ואסתר וקבעו את ימי מנוחתם מאויביהם - יום ארבעה עשר ויום חמשה עשר שבו נחו בשושן- **לימי** משתה ושמחה וכדכתב הרמב"ם (פ"ב ממגילה ה"ד) מצות יום ארבעה עשר לבני כפרים ועיריות, ויום חמשה עשר לבני כרכים **להיות** יום שמחה ומשתה ומשלוח מנות לריעים ומתנות לאביונים. ובהלכה י"ג: שני הימים האלו שהן י"ד וט"ו **אסורים** בהספד ותענית לכל אדם בכל מקום.

ובדומה לזה כתב בריש הלכות חנוכה (פ"ג ה"ג): ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור שיהיו שמונת ימי חנוכה **ימי שמחה והלל... וימים** אלו נקראים חנוכה והן אסורים בהספד ותענית **כימי הפורים**.

ומכאן אתה דן שיש כח ביד חכמים להגדיר ולקבוע ימים מסויימים **כימים** שאסורים בהספד ותענית מחמת קביעותם, ומאחר שנקבעו לימים מיוחדים הוסיפו והנהיגו בהם מצוות קבועות.

ועל דרך זה העלו הוי אמינא בגמ' שאת קביעות הימים והזמנים טובא יבחרו את ט"ז וי"ז וענו שאין ימים אלו ראויים להקבע מפני שלא יעבור כתיב. ואחר שכן סבור המהר"ל חביב שאין מקום לקבוע משתה ביום ט"ז שאינו יום קבוע להקרא יום הפורים.

אך בדעת השו"ע נראה שסבור שמשתה הפורים ומשלוח מנות שכרוך אליו הוא קיום הלכה ודיו מדיני הפורים ולפיכך שייך **להשלימו** אף ביום שלא נקבע מעולם ליום הפורים על כל פנים למי שהיה מוקף בשבת שחלה בט"ו.

ברוך המקום שבחר בחכמים ובנביאים שבכל דור ודור ומסר בידם הכח לעשות סייג לתורה כמו ששמעו ממשה בפירוש: ושמרתם את משמרת - עשו משמרת למשמרת, וכן רשאים להנהיג **מנהגות** ולהתקין **תקנות** כמו שיראו ית דין של אותו הדור ואסור לסור מהם שנאמר לא תסור מכל הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל. (הרמב"ם בהקדמתו ליד החזקה) וכן קבע בריש הלכות ממרים (הלכה ב') אחד דברים שלמדו אותם מפי השמועה והם תורה שבעל פה, ואחד דברים שעשו אותן סייג לתורה ולפי מה שהשעה צריכה והם הגזרות והתקנות וה**מנהגות** מצות עשה לשמוע להן... הרי הוא אומר על פי התורה אשר יורוך אלו הגזרות והתקנות והמנהגות שירורו בהם לרבים כדי לחזק הדת ולתקן העולם"

בחוסן זה ובעמוד נצחי של אמונת ישראל בחכמי התורה יוצאים אנו **משלשת** ימי הפורים ששמחנו בו והתעללנו מכוון בקריאת המגילה שהפכה על ידם להיות קיימת כחמשה חומשי תורה, ולבטלה מבני המוקפין מהשמירה על קדושת השבת והפחד שמה אחד בסוף העולם יחללנה בהעברת ד' אמות, ולהמשיך את יום הט"ז כדי לקיים בו את המשתה התלוי ביד **בית דין** ולא במשתה הקבוע בשבת בידי שמים, ומתוך כך לשגר ולשלח המנות הראויות להגדיל ולהרבות האהבה והריעות.

ב.

סימן תרפ"ה ס"ג: בשבת ד' [כשחל ראש חדש אדר הסמוך לניסן להיות בשבת] שהוא כ"ב לאדר מוציאין ב' ספרים, באחר קורא פרשת השבוע [השנה- כי תשא] ובשני קורא פרשת פרה שכן היה שריפתה במדבר סמוך לניסן כדי להזות בה את ישראל באפר החטאת מיד אחר הקמת המשכן כדי שיהיו טהורים ויוכלו לעשות הפסח בזמנו, ולכך קורין פרשה זו להתפלל לפניו

בשנה זו זכינו לחוג בקרתא דשופריא גם בט"ז בו, ואף שבגמ' ריש מגילה שללו את האפשרות לרבות מ"הימים" - שיתסר ושיבסר ומשום ד"לא יעבור" כתיב כפופים אנו למפורש בשו"ע (סימן תרפ"ה ס"ז) שאם חל יום ט"ו להיות בשבת אין המוקפין עושים סעודת פורים עד יום אח בשבת. (ובמשנ"ב ס"ק יח) דאמרינן בירושלמי ויעשו אותם בשבת. אמר ליה ימי משתה כתיב את ששמחתו תלויה בבית דין- יצאה שבת ששמחתו ביי שמים הוא.

והמעין תמה נהי שנמק הירושלמי את שלילת השבת שהיא בט"ו מלקיים בה את חובת המוקפין בימי משתה התלויים בבית דין לאפוקי השבת ששמחתה תלויה בידי שמים. [והיינו שביום שמחתכם שדרשו בספרי- אלו השבתות הרי היא קביעה וקיימא], אך היאך יתכן יום ט"ז שאמרו עליו בהדיא "ולא יעבור כתיב" ליום משתה ששמחתה תלויה בבית דין שבה יקיימו המוקפין חובת סעודת פורים, והוא הדין ממילא משלוח מנות שהוא גם ביום ראשון לפי שהמנות המשולחות הם חלק מקיום הסעודה. [כלשון הרמב"ם- פ"ב ממגילה ה"ט]: כיצד חובת **סעודה** זו... וכן חייב אדם לשלוח שתי מנות לחברו שנאמר ומשלוח מנות איש לרעהו]

ואכן זהו טעמו של המהר"ל חביב (סימן ל"ב) שיעשה מעשה בירושלים לערוך את הסעודה בשבת וגם משלוח מנות **בשבת** כי המנות הם מהסעודה. שהרי השבת היא "חמשה עשר יום" שבו קבלו היהודים אשר בשושן ומינה כל היושבים בערים המוקפות חומה מימות יהושע בן נון להיות עושים בו את מצוות הפורים.

אכן דינא דגמרא הוא שהכל מודים שזמן קריאת המגילה למוקפין אינו בשבת ומשום גזירה דרבה שחששו שמה אחד מבני המוקפין לא יהא בקי בקריאת המגילה ויטלנה וליך אצל בקי ויעבירו ד' אמות ברה"ר, כשם שבטלו חכמים בשב ואל תעשה את מצות שופר ונטילת לולב כשחל ראש השנה ושבוע לאחר מכן יום טוב ראשון של סוכות בשבת מאותה גזירה דרבה שמע יעבירו מרוב בהילות ד' אמות ברה"ר.

וזה לשון הרמב"ם בהקדמתו לאחר שהשלים למנין רמ"ח מצוות עשה ושס"ה מצוות ל"ח: אם הוסיפו בית דין עם נביא שיהיה באותו הזמן מצוה דרך תקנה או דרך הוראה או דרך גזירה, אין זו תוספת שהרי לא אמרו **שהקב"ה** צוה לקרות המגילה בעונתה שאילו אמרו כן היו מוסיפין על התורה אלא כך אנו אומרים שהנביאים עם **בית דין** תקנו

וצוו לקרות המגילה בעונתה, כדי להזכיר שבחיו של הקב"ה ותשועות שעשה לנו והיה קרוב לשועתינו - כדי לברכו ולהללו [קריאתה- זו הלילא] וכדי להודיע לדורות הבאים שאמת מה שהבטיחנו בתורה כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו כה' אלקינו בכל קראנו אליו.

והפליג (פ"ב ממגילה ה"ח) שמגילת אסתר הרי היא קיימת כחמשה חומשי תורה וכהלכות של תורה שבעל פה שאינן בטלים לעולם. [ועיין עוד בחדושי מרן הרי"ז הלוי פ"ב ממגילה ה"ט- שהקרא דותכתב **אסתר**- הוא דין כתיבה מיוחד האמור במגילה ולא מדין כתיבת כתבי הקדש שתקנו אנשי כנסת הגדולה]

וכיון שמרדכי ואסתר היו נביאים עם בית דינם תקנו וצוו לקרות המגילה שהיא כהלכות של תורה שבעל פה, מודו כו"ע, שיש מקום להקדים

ית' שגם עלינו יזרוק מים טהורים במהרה.

רש"י בריש פרשת חקת מיסודו של רבי משה הדרשן: משל לבן שפחה שטנף פלטיץ של מלך- אמרו תבא אמו ותקנח הצואה - כך תבא הפרה ותכפר על העגל.

ונמצא שבשבת זו נפגוש בפרשת השבוע את בן השפחה המטנף פלטיץ של מלך ומיד בגמרה את חקת הפרה האדומה שמיועדת ומסוגלת לקנח צואה זו, וחובה עלינו לזהות ולעמוד על קינוח הנאות העולה ובא מקיראת ועשית הפרה.

משה נקרא לאחר מתן תורה "עלה אלי ההרה" (שמות כד יב) וקָהָה שם ארבעים יום כדי לקבל את לחת האבן והתורה והמצוה. ובצאתו מן המחנה קרא לזקנים והודיעם כי הם צריכים לישב בזה עד אשר ישוב - ולפי דעתי יתכן להיות פירושו- שבו בעברנו ובמקומנו מחנה ואהרן וחור עמכם, ומי בעל דברים מהדבר הקשה אשר בדרך כלל מגישים אלי- יגש אליהם במקומי. והנה צוה שישבו הזקנים ואהרן וחור **מושב בית דין** כמשה... כי ידע שיתעכב בהר. (רמב"ן-שם)

יש לבית דין להלקות מי שאינו מחויב מלקות, ולהרוג מי שאינו מחויב מיתה... לעשות סייג לתורה, וכיון שרואים בית דין שפרצו העם בדבר יש להם **לגדור ולחזק הדבר** כפי מה שיראה להם.

"ז' בתמוז- יום שהיה מעותד להיות יום שתנתן בו תורה לישראל ומשה רועם יָרַד ושני לוחות אבנים בידו כשהלוחות והמכתב מעשה אלקים המה, וכל שהיה שונה את הכתוב עליהם מזה ומזה לא היה משכחם (עירובין נד.) שעל ידי הלוחות היתה התורה חקוקה לישראל מהשתכח מהן עולמית (רש"י-שם) הצליח מעשה שטן שעררב את העולם והראה דמות חשך ואפילה בערבוביא לומר ודאי מת משה שכבר בא שש שעות ולא בא, והעם המבולבל נקהל ומבקש "קום עשה לנו אלקים", ועלובה כלה שמזנה בעודה תחת החופה (גיטין לח:).

וכיון שנפרצה פרצה זו בעם שעמד לפני ארבעים יום בתחתית ההר חובת **בית הדין** שמנה משה לגדור ולחזק הדבר כפי מה שיראה להם, ואכן חור- בנה של מרים ובנו של כלב בן יפונה (שמות יז י"ב-יד-ברש"י) שהיו ידיו אמונה כפי שראה במלחמת עמלק את ידיו הפרושות של דודו מושה שנתמכו על ידו עד בא השמש ושעבד את לבו לאביו שבשמים יצא להוכיח את התועים שבעם ומבקשי העגל - אך הרגוהו - וזהו ויבן מזבוח לפניו (ל"ב ה'-ברש"י), אך שותפו לבית הדין - דודו השני אהרן שגם היה מתומכי ידי משה במלחמה לה' בעמלק - כשל במלוי תפקידו בהשאתו לבדו על משמרתו כי הזקנים לא חשו לעזרתו [שאם היו שם צדיקים עוזרים לאהרן כאשר נקהלו עליו לא היה אהרן עושה העגל כלל -ספורנו, לב כ"ה].

וכשתסור מעל עם ישראל האמונה בחכמיו ובשומרי משמרתו העומדים לגדור פרצותיו ולייסד חומות הדת- הרי הוא הופך להיות - "כי פרוע הוא" - כי גוי אובד עצות המה ואין בהם תבונה והנה הם כצאן הנפוצים על ההרים בלא יועץ ומדריך ולא ידעו הדרך ילכו בה והמעשה אשר יעשו. (ל"ב כ"ה - ברמב"ן)

וזו קלקלה **לדורות** כי יאמרו לא לחנם עשו אבותינו את העגל ועבדוהו רק שידעו בו כי הוא אשר העלם מארץ מצרים ומצאו בעבודתו תועלת להם ואף אנחנו נעשה כן כי טוב לנו לעבדו. (שם)

כך טנף בן השפחה את פלטיץ המלך והוכיח שבסור השומרים את כרם בית ישראל ויותר בסילוקה בזדון מלנטור את הכרם, נפרע העם והופך לגוי אובד עצות שבטל ממנו כל עצה ומוסר ואין להם עצה ולא ידעו הדרך ילכו בה והמעשה אשר יעשו.

וחייבים אנו שתבוא האם ותקנח את צואה זו. וכיצד?

(פרה פ"ג מ"ז): מטמאים היו את הכהן הגדול השורף את הפרה ומטבילין אותו כדי לפרסם ולהודיע כי מה שכתוב: והזה **הטהור** על הטמא פרושו שטהור זה היה טמא היום וטבל לטומאתו ועדין לא העריב שמשו ולמרות כן כשר הוא בעשיית הפרה. ולהוציא מלבן של צדוקין [שאינם מאמינים בדרשות חז"ל] שהצריכו שטהור זה יהא גם לאחר **הערב שמש** שהוא הטהור הגמור.

ומאחר וסמכו חכמי ישראל על קבלתן הם וכדי שלא יקלו אחרים ראש בזריזות שמירת טהרתה לכך עשו בה מעלות הרבה לטהרה כי היכי דלא ליזלזלו בה והפרישו את הכהן השורף את הפרה ללשכת בית האבן שכל מעשיה בכלי גללים, בכלי אבנים ובכלי אדמה שאין מקבלים שום טומאה.

(יומא ב.)

ובתוד"ה להוציא- שהאופן שבו טמאו את הכהן השורף את הפרה לא היתה בטומאה דאורייתא שלא הוּוּ מזלזלי בה כולי האי אלא כדתנן (פרה פ"ג מ"ח) סמכו ידיהם על ראשו ואחיו הכהנים חשיבי כטמאים לגבי דידיה דבגדיהם מדרס לחטאת וכשנוגעים בו חשבינן ליה **כטמא טומאה דרבנן** ולפיכך אומרים לו: אישי כהן גדול- יָרַד טבול אחת.

והרואה תמה -צדוקין אלו שכל דברי רבותינו אינם חשובים ואינם מקובלים עליהם היאך יצא הדבר מלבותיהן בראותם כהן גדול יורד וטבול לטומאה שכל כולה אינה אלא ממעלות החכמים שאינם מקובלות עליהם, והרי לשיטתם כהן גדול זה טהור לגמרי הוא ואינו נידון כטבול יום.

ומעשה רב ילמדנו עד כמה חששו הצדוקים להנהגת רבותינו גדולי התורה תניא בתוספתא (פרה פ"ב): מעשה בצדוקי אחד שהעריב שמשו [כשיטת הצדוקין] ובא לשרוף את הפרה וידע בו ר' יוחנן בן זכאי ובא וסמך שתי ידיו עליו אמר לו: אישי כהן גדול מה אתה נאה להיות כהן גדול רד וטבול אחת. ירד וטבל ועלה לאחר טבילה צרם לו באזנו. אמר לו [הכה"ג]: בן זכאי לכשאפנה לך. אמר לו לכשתפנה, לא שהה שלשה ימים עד שנתנוהו בקבר. (ר"ש פ"ג מפרה מ"ח)

מה יש לו לאותו צדוקי לירד ולטבול כשר' יוחנן בן זכאי סומך שתי ידיו עליו כשאין זו חשובה טומאה בהנהגתו.

ובעל כרחנו חובתנו לשמוע לאביו של הכה"ג הצדוקי (יומא י"ט) ששמח שמחה גדולה בצאתו מבית קדש הקדשים לאחר שהתקין ענן הקטרת מבחוץ והכניסו, ואמר לו אביו: בני! אעפ"י שצדוקין אנו, **מתיראים** אנו מן הפרושים.

הרי ששלטון חכמי התורה וגדוליה היה כה חזק ומבוסס בעם, שגם ההולכים בדרכם של הצדוקים שאינם מעריכים את דרשות חז"ל וחדושיהם, **מתיראים** מהם, ור' יוחנן בן זכאי ממתין ומצפה להזדמנות שיכול להוציא את מחשבת הצדוקין מתוך הסתרת **לבם** אל עולם המעשה המעשה שבו יהיו חייבים לכוף ראשם ולהודות באמת. [וזהו דיוק הלשון: להוציא **מלבן** של צדוקין].

כך מקנחים את הצואה של אי ציות וזלזול בגדולי ישראל, העומדים על

כך מקנחים את הצואה של אי ציות וזלזול בגדולי ישראל, העומדים על משמר העם לבל יפרע לשמצה, אלא שאשרי הדור שהכל נשמעים לגדוליהם ומתוך שהגדולים נשמעים לקטנים, נושאים הקטנים קל וחומר בעצמן.

(ראש השנה כה:)

משמר העם לבל יפרע לשמצה אלא שאשרי הדור שהכל נשמעים לגדוליהם ומתוך שהגדולים נשמעים לקטנים נושאים קטנים קל וחומר בעצמן (ר"ה כה:), הזאה מאפרה של פרה שנעשה ע"י **הטהור** שלדעת חז"ל הוא הטמא שטבל היום ועדין לא העריב שמשו ומאיך נגיעת אחיו הכהנים שחשובים טמאים כלפיו גורמת לו לירד ולטבול אחת - מדרבנן, וכי היכי דלא ליתי לזלזולי פורשים ללשכת בית האבן שכל מעשיה בכלי אבן שאין מקבלים טומאה.

מגדלים תינוקות בחצרות כדי שלא יהיו מקבלים טומאה (סוכה כא.). טירחה בלתי נלאית והקפדה על כל סלסול ומעלה דרבנן באות לחקוק בלב כל הרוצה להעלות מטומאת בהזאת שלישי ושביעי עד כמה גדולים דברי חכמים ועד כמה יש צורך לכוף הראש ולהכנע לפניהם.

ואלו יהיו המים הטהורים אשר יזרקו עלינו- לקבל לב חדש ורוח חדשה בקרבנו ומה? -לעשות את אשר נלך בחקיו ולשמור את משפטיו. ציות מוחלט וגמור לנותן התורה ולשומרים שהעמיד לשמור את כרמו לבל יפרץ בהם פרץ.

דבר ברור וגלוי שהטומאות והטהרות גזירת הכתוב הן... ואעפ"כ רמז יש בדבר כשם שהמכוון לבוא ליטהר- כיון שטבל טהר ואעפ"פ שלא נתחדש בגופו דבר -כך המכוון לבו לטהר נפשו מטומאת הנפשות שהן מחשבות האון ודעות הרעות כיון שהסכים בלבו לפרוש מאותן העצות והביא נפשו **במי הדעת** טהר. והרי הוא: זורקתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טומאותיכם ומכל גלולכם אטהר אתכם. (רמב"ם סוף הלכות מקואות)